„ЗАСТАВА“ излази четир пута у недељи и то: уторником средом петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА

за Аустро-Угарску:

на целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „

За Србију:

(у сребру.)

На годину 120 гроша, на пола године 60 г. на четврт године 30 гроша чарш

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6. нов. одсваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руже

БРОЈ 112. У НОВОМЕ САДУ, У ПЕТАК 12. (24.) СЕПТЕМБРА 1875. ГОДИНА X.

ТЕЛЕГРАМИ „ЗАСТАВИ“.

Цетиње 11 септембра. Митрополит цетињског одбора за Херцеговину издао проглас. Јавља, да је пуно рањеника у Црној Гори, позива народ српски браћу и пријатеље његове и сестре мученика овијех, да похитају шиљати шарпије, и робе бонима потребне. Брза и свестрана помоћ нужна.

Цетиње 11. септембра. Дервиш паша Ченгић са осам табора пратећи тајин у Горанско ударио на 400 усташа под Сочицом на Равно. Бој трајао од јутра до 9 сахата у вече. Турака пало преко 200 усташа 78 мртвих и рањених. Крв се пролијева у велико. Бојеви сваки дан чешћи и већи. Гину Турци али гину и Срби. Турака све више, а усташи саморани. Докле ћемо гледати тако??? —

КАКО СЕ МИСЛИ У СВЕТУ О НАМА.

„Пештански Лојд“ имаде чланак, у коме говори, како су прецењиване оне силе, које су противне господству Турака у Европи, и како је то избило баш овом приликом, приликом херцеговачко-босанског устанка, на видик. Истина да је много што шта тог пута искрсло, што је осветлило по негде мрежу револуционарних идеја и тежња, која се расплеће по балканском полуотоку. Нико неће порицати, да тамо имаде много горива, које се увек и поново може запалити, ал да оскудева јединствена мисао, средсреда руковођења тих појединих пламичака. Ни на самом негативном земљишту, у рушењу Турске немогоше се сложити елементи, који би и по броју и по снази својој кадри били, да радикалну промену учине. Србија и Црна Гора стајали су на страни за време устанка и задовољише се просто са изразом својих симпатија и највише тиме, што нису строго узимали своје дужности неутралности. Бугарски се народ као увек ограничио на уске интересе свог завичаја и на своје народне и црквене особине. Влада у Румунији није тајила одма у почетку, да је ладна према специфично славенском устанку. Тако је исто и са Грчком. На тај је начин устанак усамљен, незначајан и тако угушење његово само питање времена.

Исти лист говори даље, како се Турска у овој прилици показала да имаде у себи више животне снаге, но што су то предпостављали о њој и пријатељи и непријатељи јој.

Србија и Црна Гора не стоје једно према другом у одношају природних савезника, већ у одношају природних ривала. Саревњивост и узајмно неповерење прати сваки њихов корак. Као што Србија није могла никад доћи до споразумљења са Румунијом, тако се исто неће сложити у којем конкретном питању са Црном Гором. Њихова политична радња не управља се по начелима политичне сарадње, да једно друго изпомаже и да поделе посао, већ по начелима политичне конкуренције. Заједнички рад њима је немогућ. А са самом мржњом на турско господство, са самим подстицањем народних и верских страсти не оснива се нов позитивни државни елеменат ни у теорији, а камоли у пракси.

Кад Европа дакле према тим себичним тежњама стоји непомична, кад отуд не очекује никаква радикална решења, кад тврдује са својим симпатијама и са самим испуњењем својих човечних, цивилизаторних дужности, онда се то само одобравати може. Још није приспео почетак „катастрофе византијске“, још му се удови не одкидају, који су били тако дуго поносна снага турске царевине. На видик је изашло, да је влада Османлија једина политична сила на балканском полуотоку, коју би гријота било порушити, кад се нема ништа бољег на њено место да намести. За то дају најмање изгледа данашњи устанак у Босни и Херцеговини и политика малих полусуверенства, што су на граници турске државе. Европа нема ни најмање интереса, да умножава број тих народних полу-екзистенција са њиховим маленим силама а великим захтевима, који су вазда готови на немир и сплетке, који унутра не могу у просветном погледу да стану на своју ногу, покрај свег њиховог накита са модерно-парламентарним установама. Док се дакле у најбитнијој тачци, у оспособлењу становништва за самоуправу и за миран развитак својих државних интереса не покаже одлучан обрт, дотле ће бити програм одржања status quo једино оправдан.

Тако у главном пише данас „Пешт. Лојд.“. Са горком тугом морамо од своје стране признати, да у том чланку имаде много истине, и да би отуд многи могли поцрпети науку.

Стара је клетва косовска, старо је осведочење у нашем народу, да је државу српску у гроб сахранила — неслога српска. И противници интересима српског народа наваћају данас то као једину околност, која пречи, да не дође катастрофа Турцима у Европи. Они признају да би и сама српска заједница кадра била произвести радикалну промену у Турској европској. Ал' за то се иште неки степен политичности, неки степен нравствености. Док Србија буде у свом државном животу давала таке појаве, какве су се до данас показивале свету, док се они људи буду изјављивали за мир онда, кад је време рату, а за рат онда, кад је време миру, дотле ће Европа имати примера, којим ће нам доказивати нашу неспособност за виши државни живот. Србија ће важити као поприште за ситничарске кавге и сплетке, за отимање око власти, ал' неће бити средиште, око ког ће се прикупљати народна снага за рушење турског господства и за оснивање нове српске државе.

На бојном пољу Срби су се вазда показали, да су јунаци над јунацима. И овога пута, у херцеговачко-босанском устанку видео је свет, осетили су Турци, да није изумрло старо јунаштво српско, да још траје витешка мишица која ће једном осветити Косово.

И у политичном погледу народ, сам по себи, показао је јасно своју свест. Усташи су исказали, да неће полуживот, да неће автономију неку, па ма та била под гаранцијом целе Европе; већ да хоће подпуну народну слободу и јединство са једнокрвном браћом својом. Народ по остали крајеви српски на глас је усликнуо, да Србија и Црна Гора треба да уђегну овом приликом у рат, у помоћ јуначкој браћи својој. Ти исти листови, који означавају немешање Србије и Црне Горе, означивали су то као „дивљу хајку омладинску,“ кад је народ гонио у Србији на рат. А сад признају, да би умешање Србије био знаменит политичан акт, којим би Србија доказала велику мисију своју на истоку. Црна Гора позива вазда Србију на заједнички рад. У целом народу српском јасно је избило, да је крајње време не само великом раду, већ баш заједничком раду, и ни један народ ваљда незна тако жигосати издајицу, као што то знаде српски народ.

Ако је какве кривице ако је неспособности политичне, ако је каквене нравствености; то је треба тражити у власника и државника српских. Народ је српски и нравствен и политично зрео.

Ако буде овог пута проклетства, то ће пасти на главе силника и државника српских. Ал није данас тога доста. Од Косова се овамо проклињало код нас па отуд никоја добра невидесмо, власницима је било добро, а народ је патио у духовном и телесном ропству и на даље, за пуне векове.

Време је, да тај народ, толико поштен и толико политички зрео прене једном — таким махом, да му у великом народном делу не узмогну досадити никоји државници звали се они како му драго.

Време је да народ сам својом иницијативом силно прокрчи пут, што води светлијој будућности српској.

Тад му неће бити потребе, да предаје своја проклетства од колена на колено, ал ће за то — процветати његова народна срећа.

—ђ.—

ГОВОР Д-РА МИЛЕТИЋА

у седници уг. сабора од 6. (18.) септембра.

Поштовани доме! Пошто је предлог адресе, што смо га ми поднели, тачку по тачку образложен, и пошто је мој пријатељ и друг г. Полит разложио основна начела исте, а ја немам шта предлогу наше адресе додати, или одузети му, то ћу се ограничити само на примедбе, на нека сумњичења.

Г. министар унутрашњи дела обележио је пре почетка адреске дебате нашу адреску основу као таку, која садржава у себи увреду мађарског народа, државе и владаоца, но он није рекао, у чему се те увреде састоје, те тако је немогуће било, исте опровргнути. (Противуслови се и виче се: рекао је! Милетић приметив да није онда рекао, него тек јуче, наставља.) У нашој адреси се у погледу унутрашње политике диже жалба противу владавинске системе, и противу владе и посредно противу мађарске народности у толико, у колико је цел владавинске системе, и правац владе излив тежња мађарске народности; ми се у њој обраћамо владаоцу са најдубљим поштовањем и поклоњењем, и стављамо нашу народносну ствар под заштиту Њ. Величанства, на коју српска народност има не само повода него и права, јер је српска народност поред хрватског народа саразмерно највише крви пролила за престол. Но г. министар унутрашњи дела као полички Креону свакој жалби налази увреду. Ја пак поричем, да у нашој адреској основи има увреде владаоца. Г. министар навео је дотично место другчије, и то тако, како му у рачун иде. Он је то место тако навео, као да смо ми у нашој основи хришћански устанак довели у свезу са намером Њ. Величанства, и као да смо рекли — ово су речи г. министра — да је сад пламтећи устанак у далматинским кршевима подстакла тамошња појава мађарског законитог краља. Но у адреској основи не каже се тако него овако:

„У том часу искушења пао је са висине далматински планина, на које је нога В. Величаства ступила, зрачак наде на очајна лица Хришћана, и они запливаше у неједнаки бој, у нади, даће им се од стране велики сила помоћи,“ и т. д. Тако дакле ту нема говора о намери, интенцији Њег. Величанства, него о познатој чињеници путовања, и о том да су хришћани из те чињенице поцрпели наду; а да су хришћани у тој нади живили, то су још пре наше адреске основе донели бечки и други листови, шта више „Преса“ је и то донела да је глас о такој нади допрео и до самог Њ. Величанства, и да је овај изразио своје сажалење због таки илузија хришћана.

И ова чињеница наведена је само због тога, да се покаже, да и због тога жалосно стање хришћана заслужује саучешћа. Што се пак тиче пропушћања турске војске на Клеку, и забране куплења прилога то су дела, која се тичу одговорни влада, и њи терете, и баш због ти подижемо жалбу пред престолом.

Знам ја, да г. министри, кад јим се дела и злоупотребе нападају, имају обичај престол преда се истуривати, но то мене неће уздржати од израза мога уверења, и вршења моје дужности.

Ја као Србин од Мађара, па ма он и министар био не примам лекцију о лојалности (жагор), и ја неосновану и недостојну инсинуацију (сумњичење) г. министра такође с презрењем одбијам. Вика: охо! на ред! Милетић: Требало је најпре министра на ред позвати па онда мене, ја му само враћам, што ми је рекао.)

Што се пак тиче увреде мађарског народа и државе, онима се не може пребацити намера увреде, који у адреској основи оваки говоре:

„Милијони грађана немађарске народности у Угарској, који такође за повратак уставног живота имају заслуга, драговољно су признали, и признају, и у данашњем веку грађанске равноправности мађарском племену у Угарској ону предњост, за коју су му векови феудализма, привилегија и донација унапређењем његове политичне, културне и друштвене снаге услове прибавили, и с тога ће поднети она ограничења подпуне равноправности разни народности, и односно њиног језика, која изискују услови државног јединства, уставне слободе, и грађанске равноправности“ —

Г. министар унуграшњи дела таку је увреду чрез то измамио, што је речи адреске основе изврнуо, или ји је дотерао на калуп своје намере. Он дотично место тако наводи, као да смо рекли: да мађарски народ има овде само право освојења, да то другима народима даје право ослобођења и да се од мађарског законодавства иште, да се право ослобођења вршити може.

Но нити се то тврди, да мађарски народ има право освојења, које у осталом ми не би признали, нити се иште вршење права ослобођења, које се не иште, него узима, него се на просто изражава опште познато и неоспориво начело, да право освојења даје право ослобођења, и то се на ту цел каже, да кад би мађарски народ своју политику помађаривања хтео оснивати на праву освојења, да га уздржимо од тога, с опоменом на могуће посљедице таке политике.

Председник: Док је г. посланик само као опште начело поставио, да право освојења даје право ослобођења, и оцеплења, нисам супрот тога примедбу учинио; но он је начело применио на конкретни случај, применио је на Угарску, рекао је, да гдекоја народност има право ослобођења супрот мађарској држави. То држим за изјаву, која је супротна достојанству овог законодавног тела, и за то г. посланика први пут на ред упућујем. (Одобрење.)

Св. Милетић: То је, што сам хтео приметити на инсинуације, г. министра унутрашњи дела. Има и други предмета, но те задржавам за другу прилику; само то за сад спомињем, да је то позната ствар да је савез између Угарске и Аустрије склопљен само у корист два народа. То сам рекао и незнам, по чему би се у том састајала увреда мађарског народа. Г. министар и то је рекао, да је с тога забранио куплење прилога, јер се то искало, да се новац шиље на поље бојишта. То не стоји, није се тако искало.

Још то констатујем (обележавам), да је и приликом, кад је мој поштовани пријатељ г. Полит говорио о алтернативи: или да се постојећи закон о равноправности народности укине, или бољим замени, скоро сав дом узвикивањем изјавио се за укинуће тога закона. Ово констатујем не с великим жалењем, јер овај закон и онако ако није никакав, од мале је вредности, и та мала вредност му у пракси се уништава. Но рад сам опоменути на то: caveant consules — нека се пази, да по укинућу народносног закона сама Угарска и мађарска народност не постану питањем. (Вика: „охо!“)

Препоручујем нашу адреску основу и то, као што је мој пријатељ г. Полит казао: не толико ради безнадежног усвојења колико ради тога, да се узме у обзир.

СРПСКИ УСТАНАК У ТУРСКОЈ.

Оба телеграма на првоме месту овога листа казују нам збиљу ситуације, и уједно и дужност нашу. Шта се оклева?! Ако несме званична Србија, шта чека братска? Де је бар љубав хришћанска? Зар у Србији нема митрополита, зар у Карловцима нема патријарха? Нека почну они, који су на висини, ал достојно њихове величине, па мали неће изостати. Проноси се о бискупу овом или оном, да је толико и толико дао — а зашто се о нашим бар не проноси.

Но да се свратимо и на друго поље де се тек скорим одпочела крвца лити. Отуд нам пишу:

У Босни 4. септембра 1875. Насиља прелазе сваку мјеру. На Преображење држала је црква у Глиници обичну годишњу светковину на коју се сабрало по обичају оближње свештенство. Први дан по Преображењу двојица свештеника а то су: Јово Грбић и Вид Богуновић са још осморицом христјана упуте се својим кућама, држећи за згодније и слободније неколико сахата аустријском земљом до своје куће, за то и предузму тај пут

до Тржачкије раштела, а куће су им близу раштела за четврт — полу уре. Турци их дочекају на граници и повежу одма, говорећи: Бре крсту, ви сте ишли дизати буну. Ако ови сиромаси и ништа незнају о побуни јер заиста њиова су места од буне мирна и остаће мирна, све да се дигне сва Босна па и сам Стамбол, опет ће ова неколика сеоца обкољена и измјешана са турским кућама остати на миру и непомична. Инак Турци доводе их у свезу са буном; сад су под тешким затвором разстављени један од другога, недопуштају ни од рода никоме к њима доћи; глад, сирад притисак и бој докончаће им живот. Још су двојица свештеника доведени.

У Петровачкој нахији још нема побуне, а ова је нахија згоднија од сваке у Босни нахије за побуну, јер је турака мало а христјана доста, мјеста планинска и кршевита, сва згода која се пожелети може, само оскудјевају воће и џебана. Турци у овој нахији раде горе и грђе него у другим нахијама, јер знају да се још у овој нахији налази по која овчица, пак сад ваља претресати ову рају, повгоднијега оглобити, отети и уцјенити.

У скоро сваком селу има турски стражара ђе мање ђе више, у Липи, Дрниђу, и Тишковцу по једна стотина у сваком мјесту њима раја носи јело и пиће; мање страже иду по кућама, ђе раја по њиовој вољи дочекивати мора, иначе пију, једу, гуле, отимају, робе, глобе, вежу, вуку, убијају и у тавницу испребијане шаљу. Ако се који мало спред замјерио турчину сад му се ваља осветити. Ево само једнога између више примјера: Турски стражари дођу кући Вучена Станаревића у селу Дугопоље од Бишћа четири сахата; ваљда се којему од овије прије у нечему замјерио. Ноћ је била кад су турци дошли, и чељад су већ сан боравили, али лавеж паса и ови немили гости пробуде свакога пак и малу дјецу, с почетка мислило се као обично, да ће турци тражити, да једу. Кад су завикали: камо Вучен? А Вучен неосјећајући никакве кривице, већ на први позив, из зграде изиђе, у ноћним аљинама међу турке. Турци стану Вучена бити и везати, зачие јаук и лелек жена и дјеце, двојицу млађе браће ђурђа и Марка ухвате и пред кућом на очиглед кукавније и уплашеније жена и дјечице на ситне комаде изсјеку. Престави сваки себи тај жалосни привор, што дивљачки крволоци на невиној породици починити могу. — Вучена су измучена и испребијана одвели не у Бихаћ камо је ближе и камо спада, него у Петровац. Тамо су му кажу сабили ноге у кладе, руке наузнак разапели, од тог има и три неђеље дана и још је жив; од крштенога недопуштају никоме к њему доћи; само ако би се који заптија или турски послужитељ Христјанин смиловао и донио му кору хљеба. Кад су сиромашне жене поубијаниње мужева плачевну тужбу у Бихаћ донијеле, кадија и други крволоци турци недадоше им ни приступити. Браћо мила, с чим се може протестирати на овако крволочтво?!

Рећиће те може бити, да турци за такво јавно крволочтво морају некаква изговора давати, ево шта: „Е дина ми био је Гавро Вучковић у кући њиховој са још рацова, тако зову Србе у Србији, и дошли су да дижу буну.“ О безумни! кад је тамо Гавро бијо зашто неубисте Гавру или којега раца, зашто мирну рају тако нечовечно и ужасно пред фамилијом мрцварите. Писац овијех редака добро знаде да се Гавро Вучковић овога — и после овога времена пак и сад у Београду налази.

Подобније убиства у овој нахији овога времена више се догодило. Турци по путовима од људи, жена и чобана скидају аљине и обућу, а већина људи прибјегава шуми, жене и дјеца служе турцима код куће, зато као што рекох и у овом крају устанак је готов само воће.

Осморица главније трговаца из Приједора доведена су у Бихаћ пре десет дана. Само су две ноћи могли ноћити у затвору заједно. Сад су разбачени по граду нигдје два заједно. Није допуштено од крштеније никоме к њима доћи, на инстинтаку (испиту) није допуштено мецлизима (члан суда) крштеним присутствовати, они се доводе у свезу усташа, пак и силом то мора бити; кажу турци, да је Паша нашао некакво писмо под њиховим именом, које стоји у свези устанка. Овде се већ говори или може бити страшно да ће ови трговци у синџиру путовати у Сарајево пак ондален даље у Азију, само ако се Паша несмилује на неколике стотине дуката, кажу и то да им је већ наименовао, или 1600 дуката или пут у Азију.

Сад стижу гласови о новом боју код Јасеновце и Дубице турци озлојеђени.

Пре но што затворих ово писмо, имадох прилику састати се са једним трговцем приједорским апсеником Пером Вукићем, они су тако устрашени да им капи крви у лицу нема, већ је Перо дао 300 дуката и опет га страше да ће бити ове ноћи посјечен него да гледа одма још 200 дук. ако хоће да му глава на рамени остане. — Тако је и са другима. —

Брод на Сави 5 септ. 1875 Бечки и мађарски телали угушише херцеговачки и Босански пламен прије него се де показао и Сервер-паша разђера усташе са шушњатом граном. Али из тога пламена постаде уједанпут преко 20 вулкана, пред којих ватром сам Нефиб-пашом вели: бјеж те пете. . . . “ и дај боже брзину.

У турском Броду влада тишина, као и на гробљу. Што је за пушку то је ових дана — све по ноћи — отишло на Дрину, и к Мотанци; где усташе сваки дан с њима се кецкају, и много га је Мухамед већ у своје крило примио. А исто тако и још више из Дрвенте: Бројана никако није од стотине више на Дрину отићи могло; јербо их је и број мален.

Добио сам од Костајнице писмо, у ком се тврди да један баталион низама и толико босанских коњаника, Костајницу од усташке навале чува и брани и да сваки дан узјарак у шуми усташе побуњују али их се канда сваки дан по десетак мање натраг врати. Усташи броје ту до 1200 људи. Код старе Градишке бори се на смрт и живот, код Брчко исто тако буна букнула је, а букнуло би овде свуда по Босној, само да Србија неокаља и на цједилу их остави. Србија, тај од Европе названи Пијемонт на југу, пропушта врјеме, којег нигда стигнути неће. Сав Балкан упро очи у те соколове; а кад оно ето роди се — миш. — Из соколова гнјезда излеће врана. Нека непријатељи халабучу колико их воља; само да Србија спознаде своје посланство, и наступи га, па слога нек влада; ни чи вутска преса нити „Лојд“ неуздржаше полумјесеца од пада. Али за садањи опстанак мора се турска једино Србији захвалити а више — никоме. — И тема београдским јунацима пристојало би боље преслица и кудеља него оно што јесу.

Цар Александер кади Цара Виљема, а Горчаков носи скуте кнеза Бизмарка по купалишти, и нема каде бавити се сународном политиком. Помажу стварати велику Немачку — која, данас сутра, на врат ће им пасти; — пак немају кад мислити на помоћ и ослобођење својих суплеменика, које и њихов — најжешћи душманин живе дере, и на колац натиче. — Њих вуче Бизмарк за нос а премудрејше из Београда — Андрашија. Ваљда и Русији и осталој Европи боље прија, да куга азијатска смради и најбољи и најплодни део Европе него да се једна држава подигне, која би онај кужни зрак и смрад очистила, и оно богатство свјету и марљивима рукама отворила.

Видим на скели сваки дан од јутра до мрака о боружане Уланере стати, са задаћом, да брез тезасре и под оружјем овамо никог непушта ваља да је то премудра виша одредба на молбу турске владе; да раја овамо не би душману своме и крволоку измакнути, могла. Можда је то баш провид вишја; да се нитко борби неизмакне, пак где оружја мањка нек шакама свог душмана даве; кољем туку и зуби му гркљан одгризају.

Збиља! Где је сада она јуначина Тоне Орешковић, који већ 1858 год. кнез Босне бити шћадијаше, и у ту сврху сву рају турске хрватске побуни, и упропасти.

Овди има трговаца босанских, пак опажам, да би волили да се устанак што прије угуши и раји упокори. Ваљда да и они могу боље рибу ловити по садашњем стању ствари, него да се раја турског јарма ослободи. — Додуше, сваки је промет са оном страном престао и они много кроз то трпе. Али чинисе, да они воле клањати златноме телету, него да раја слободу ужива.

Ово су моји јади, и збирка из досадашњи догађаја, као исто тако и моји назори.

„Обзор“ има о устанку српским у турској ове брзојаве:

Сисак. Из Завања јављају: У Бишћу Турци погубише јутрос трговца Перу Вукића, остале приедорске уапшенике погубити ће данас и сутра.

Костајница, 7 септ. Јучер погубише Турци у Бишћу приедорског трговца Перу Вукића а данас ће Владим. Стефановића, Симеона Вукића, Јову Шесту, хаџи Петра Антоновића, Симу Беру, Раду Јањоша, Симу Митриновића. Ето правде код турског суда. Помоћ браћо ако Бога знате!

Завање 8 септ. Осморица приједорских трговаца недужно у Бихаћу затворено. Данас изгулише кожу Пери Вукићу па га тад посјекоше. Узрујани трговци, народ уплашен.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

„Рускій Міръ“ био је први, који је руску публику на подпору Херцеговаца и Бошњака позвао. Позив је у 142 броју — „Р. Міръ“ био је на три месеца узапћен — издао, а у 152. бр. наилазимо на два дародавца, који укупну своту од 10.500 рубаља у сребру на олакшање невољне раје поклонише. Први је трговац *А. Тропезников*, а други: *Главна управа друштва старајућега се о болним и рањеним војницима.* Први поклони 500 р., ово 10.000 р. —

Ко овоме приобштава „Р. М.“ у другонаведеном своме броју и позив српскога архимандрита Саве на Русе, које свако гласи:

„Честица православнога српскога народа, наша јединовернога и јединокрвнога, принуђена латити се оружја, да би свој живот, веру и своју породицу против Турака обранила, налази се данашњим даном у најцрњем и најбеднијем стању. Старци, жене и деца храбрих заточника, беже од претеће им смрти из своје собствене земље; заробљене Турци муче, секу их на комадиће и бацају их пред оне, који дома осташе. Сваки православни, који се у власти Турчина налази, не само имањем, но ни животом својим није сигуран. Свете обитељи, храмови и домови житеља разграбљени су, а многи од њих разрушени и спаљени. Тко може носити оружје, предпоставља смрт животу; остали се спасавају, куда тко може. Толике велике невоље народа нашега у Босни и Ерцеговини, побудише не само међу Славенима и Грцима, но и код Француза и Енглеза живо саучешће. У Србији и Црној Гори под председничтвом митрополита одкрите су добровољне подписке, које спешно напредују. На очиглед тако тежких страдања наше браће, ја се у име православнога српскога народа обраћам на православне Русе, и најсрдачније и молим, да бедним у помоћ притеку једноверној браћи, јер ће тим, по науци апостола, извунити дужност христијанску.

Браћо! не стврдните срца ваша, но послушајте вапај и јауке своје несрећне браће, који ево пето столеће под турским игом уздишу. Олакшајте безпомоћно страдање породица храбрих јунака, који дигоше оружје за православну веру и своју отачбину.

Подарци, молим нека буду упућени у москву, на српско подворје (манастир налазећи се у туђој држави) на Сољанки, архимандриту Сави.

Сви подарци биће одма преко српскога митрополита на место определења одправљени.

Тко хоће, може подарке мењати и у ковчег налазећи се у благовештенској цркви, која је при манастиру на Сољанки.

Најпонизније молим уредништво московских и осталих листова, а тако и епархијалне области, које сачувствују страдању своје браће, да препечатају овај мој позив.

Вести из Београда у **„Граничару“** гласе:

— Бивши министар војни *Протић*, кога је кнез побратимио, постао је кнежев ађутант, а мајори Чолак-Антић (који је под Мариновићем био затворен) и Богичевић постали су подпуковници. Како ли се брзо времена мењају у Србији!

— Из војске српске око *Алексинца*, која стоји на супрот турској војсци код Ниша, стижу непрекидно телеграми министру војеном, у којима се иште: или да војска неодложно нападне на Турке, или се сви врате својим кућама.

— *О расположењу министара* јавља се из Крагујевца, да су министри Грујић и Теша за рат, Ристић да се изјаснио: да је он као Србин за рат, као министар никако, а остали dii minorum gentium богови мањега реда да су се изјаснили против рата. Нарочито је, кажу, министар војни, популарни Теша одлучан за рат; он је рекао, да ће онога часа обесити о клин свој министарски портфељ, чим се и ако се закључи да небуде рата. Напротив премудри Алимпије Васиљевић највише се копрца с гранчицом мира.

— Турска влада наумила је, да шиље у *Босну* своју војску Дунавом и Савом. Како је Дунав на једном месту, кроз које би турска сила могла продрти, у власти српског и румунског народа, то је питање: би ли могле ове кнежевине допустити, да турска војска њиховим земљиштем прође, а да се не погази неутралност. Ми држимо, да то не може бити, и да би турска војска онога тренутка, чим би се појавила у води српској и румунској поздравили с обе обале топови српски и румунски, а то би дало повода отпоздраву турском — нешто, што се у Србији срцем и душом ишчекује.

— Влада српска послала је *турском везиру* ноту, у којој иште да се војска турска удали од границе Србије, почем својом опсадом узнемирује народ у Србији.

— Турска влада већ је *трећу ноту* послала српској влади, у којој је пита за понашање њено и жели ли Србија остати у неутралности. На ову ноту још није ништа одговорено.

— Влада српска позвала је натраг у домовину све оне *официре српске*, који се уче по војним школама ван Србије. Многи од ових већ су приспели у Београд.

— Границе *Србије* опседнуте су турском војском са свију страна, на којима Србија граничи с Турском. Турске војске свуда око Србије већ толико има да је сва комуникација на тим странама прекинута. Нико се непушта ни с тескером ни из Србије у Турску, ни из Турске у Србију. Највише турске војске има око Ниша, где су и многи крупови топови смештени.

— У *Турској* су све дивље силе напуштене, да тамане све што је хришћанско, а нарочито српско. Путници, који су околишећи стигли из Турске у Београд, приповедају, да је турска влада дозволила Черкезима, који су настањени по Старој Србији и Бугарској, да могу слободно пљачкати, харати, палити и убијати све што је хришћанско.

— Пре неког времена, док још није комуникација са Србијом тако спречена била као данас, дошло је до 100 Черкеза на вашар у *Чачак*, да пљачкају и немир праве, но занат им је пресечен, јер чим су покушали свој посао, потуку их тамо до ноге.

— Потврђује се подпуно она реч о *боју српске војске с турском* код Ужица, о ком смо јавили у прошлом броју листа. Турци сви до једног смлављени од народне војске.

— Јуче у 8 сахата у јутру држан је у саборној цркви београдској *парастос Пеције и Остоје Кормановића* и осталим честитим друговима њиховим, који јуначком смрћу погинуше у светом боју за српско народно ослобођење. Парастос су приредили грађани београдски. Црква је била дубком пуна тронутог света. Грађана је било највише у цркви, за тим свештеника и официра. Кнеза је заступао пуковник Узун-Мирковић.

Скрејшовски отишао је одавде с једним повереником Стратимировићевим у Крагујевац.

— Неки причају, да се с тога ништа незна са *скупштине у Крагујевцу*, што влада српска још није готова с преговором са грчком владом. Има неколико дана, како београдска жица на том послу ради с Атином.

— У Београду стигао је ових дана и дописник американских новина „Њујорк Хералда“ г. Кинг.

ОСНОВА АДРЕСЕ СТРАНКЕ НЕЗАВИСНОСТИ.

Основа адресе странке независности велик је спис, коме је у језгри следећи садржај: Крајња левица прима хомогијалним почитањем престолни говор, ал неналази у њему онога, по чему би могла делити поуздање наде Његова Величанства. Ма да престолни говор описује лоши положај, неказује намере и политику садашње владе, а патриотичка је дужност то сазнати и како мисли влада помоћи. Главни је узрок финанцијалној невољи у држ. законима од 1867, године и у напокон господарењу министарства од онога времена. Државноправни закони од 1867. шкоде самосталности земље, примљени терети пресижу снагу Угарске, а к томе дође још расипање. До 1868. покривали су доходци издатке; од то доба умножише се доходци за 50 милијона, но ипак је сваке године дефицита којекаквих 30 милијона. Порези се повећавају и безобзирце утерују, но све је заман према грдној потреби. Лоша летина од више година и новчана криза 1873. године убила је финанцијалну снагу народа и општи распад страховито отима маха. Шећеране и творнице жесте морају пландовати, господара и обртника убија, јер нема вересије ни новаца, а услед тога стала је и трговина. Кад су грађене жељезнице, знао се и интерес појединих кућа а не земље; воде су занемарене. Последњи сабори донесоше силесију закона, ал некористних интересима човечанства који сузише аутономију и уведоше крути централизам, последњи сабор сапео је шта више изборно право. Администрација и правосуђе постале су служиње страначким целима. Тиме су угушена сва племенита грађанска чувства, наместо патриотизма дође себичност, а ако се томе брзо недоскочи, морало би до тога доћи, да ни у најозбиљнијим часовима небуде никакове воље за јавне ствари. Крајња левица сматра патриотичком дужношћу, да обрати позорност на те погибељи.

Крајња левица такођер суди, да се понајпре мора гледати, да се државно господарство уреди, она изражује приправност, да ће код тога посла суделовати, ал је уверена, да се садањим непогодама неможе другачије помоћи, ван ако се укину нагодбени закони од 1867. године и ако се успостави законита неодвисност земље. За сигурност земље и престола мора се безусловно бринути ал не издржавањем сталне војске; постојећи обрамбени сустав има се посве променити и заменити самосталном угарском народном војском. Да се помогне вересији, мора се начинити самостална угарска банка. Томе нема никакових обвеза ни закона на путу; сав народ иште самосталну угарску банку, а ако се не начини, кажњиво ће то бити занемарење владе. Да се развије продукција и трговина Угарске, треба безусловно посебно угарско царинарско подручје, тер је крајња левица само под тим условом спремна разправљати с Аустријом о царинама. Угарски је народ заиста пожртвован, но код уговарања одлучује само интерес Угарске.

Крајња ће левица драге воље суделовати и код реформа, назначених у престолном говору. Именито жели она, да се преуреди горња кућа и у склад доведе са кућом заступника; она жели да се реше питања о верској слободи и да се уведе цивилна женидба, у обште да се сви предлози потанко пресмотре, који смерају на добро народу. И будући је Његово Величанство у престолном говору рекло, да се ниједан час несме изгубити крајња би левица била приправна одма приступити на посао, што га је означила, поименце пак да ревидира законе, што јих донесоше последња три сабора. О провинцијализовању Крајине наглашује левица необходну потребу, да се дође до територијалне целости угарске круне. Задовољство се изражује над увјерењем у престолном говору, да се мир унаточ најновијим догађајем неће пореметити, ал се додаје нада, да принцип неинтервенције неће бити повређен. На крају изражена је у основи адресе жалост над смрћу Фердинанда В., краља Угарске и аустријскога цара.

ТУЖБА СРПСКЕ ПРАВ. ОПЋИНЕ У ГОР. КАРЛОВЦУ

због злоупотреба у крњем црквеном одбору које подпомаже пасивна епарх. контрола у Плашком.

Одаслана Његовој Светлости српском патријарху г. Прокопију Ивачковићу.

Ваша Светост и високи митрополитски савјете!

На срцу и души предубоко нас заболи кад гледамо на дневном реду, да и Турчин шаље своје комисаре да умире злосретну рају у Ерцеговини; али наша аутономна црквена власт из Плашкога шаље на нас своје комисаре, да нас они још више узнемире и на маде ножеве натјеравају. И богме та је подмукла комисија баш честито одиграла своју улогу ових дана т. ј. 18. и 19. о. м. оставив

за собом сав спомен тај да је дебеле дневнице 130 ф. (словом сто тридесет фор.) из општинске касе ишчупала, а општину осрамотила.

О томе наиме, да је та комисија и пристрасна и ненадлежна управ за хатар лични овамо изаслана, уверићe се Ваша Светлост из нашега протеста који смо у записник комисионални 19. авг. о. г. уложили, и одмах за тим, 20. августа о. год. посебно одаслаcмо мотивирану и образложену представку конзисторији са захтевом: да бар од сада поштеди углед епархијске власти, а обштину од махинација; јер је комисија 1. са оптуженицима најпре насамо сашаптавала се, и иза леђа удешавала сплетке да осујети тужбу нашу. 2. хотимице саблазн изазвала и подпомагала те се само трижевној умјерености нашој приписати може, да крв није потекла међу нама; 3. пристрастност своју по личним породичним и духовним одношајима у овој општини знала па затајала, тако 4. да на протест наш није знала ни црне ни бјеле одговорити нити се оградила. Него шта више својим ћутањем фактично је припознала (комисија) да је протест наш истинит и основан, т. ј. да се Плашки бутун постамбулно, те нас глоби и злоставн на правди бога живога!

Немојте се чудити Ваша Светост да смо огорчени тијем грозним изазивањем и толиком јавном срамотом, јер кад се тако безчовјечно поступа у овој првој српској општини, онда по гудурама нашим нетреба ни питати за аутономни рад и закон, за јавни стид и поштење (морал) за нелицијемерно православије и искрено србствовање. Љутисмо се на туђинце и одбијасмо свакојаке потворе и јавно нападање на нашу црвено-просвјетну аутономију, омразисмо се на дому са владајућом странком ради имена и вјере до зла бога: — а гле сад видимо ми, да се ту нешто иза брда ваља, чему се туђинци само радовати могу, јер нас лед бије одкуда ми чекамо да нас сунце грије. Те се и не чудимо да се не заворно у хрвацкој штампи пљује на наше школе и свеце, грди српско име и јевађеље!

Само дозволите Ваша Светост па да чиста вина уточимо овако:

1. Богме још прије пет мјесеци баш се немогаше дуље отрпити свакојаки зулум, самовоља и неред, већ најпосле притужисмо се код конзисторије 9. априла о. г. знајући да је ту законита контрола ради морала и црквене свјести и ради већ обиљеженог делокруга општински органа. Па јок ни абера! Па не само од скупштинара

2. Него још јачи глас из општине са представком подписаном више од 70 чланова осуђиваше јасно и гласно злопорабу мандата у црквеном одбору. Па ни на то гласа ни послушања! Најпосле

3. Једва службени извештаји убедише конзисторију, да је нека ђаволска трка подвукла се у органе општинске, сав ред поремећен, закон аутономни илузоран постао, арогирана јурисдикционална власт (Regimé) судски форум штатуиран и то у кажњивој цјели, да се само хајка прави и тероризам тјера на издовољење личнога пркоса и подпаљених страсти, и да тијем сигурније укреше обмана — мистификација — код власти и код публике узурпиран је продрљиво нимбус „обћине српске“, гђе је по слабости и неспособности с једне стране, с друге стране пак по партајичној зловољи општински частника злоупотребљаван печат и подпис органа општински, којих је иначе, сав делокрук ли материјална администрација, како то јасно регулише §. §. 23, и 40 превишњега одписа од 10. августа 1868.

И зајиста Ваша Светост чудити се мора гледајући само на ове изложене сигнале под 1, 2, и 3 како је наиме досјетљива наша контролна власт, кад је знала измислити и сложити такову комисију. Али и ту нема чуда, јер се даје и најдебљом руком опипати тај парадоксни скок, који издаје цијелу тајну очитога споразумлења контролне власти са обнаженим смутљивцима, а да ми и неодгриваемо сва најжалостнија шурованја та и најречитији corpus delicti.

Него да нам се неби рекло, да капом вјетар терамо, то се позивамо на горњи гравамен под 1 на тужбу нашу од 9. априла о. г. у којој са 15 тачака убједисмо контролну власт о нереду у општини; под 2. такође на контролну власт одаслано захтјевање да се компромитирани органи обћински збаце, и други редовно избором поставе; под 3. на службене извештаје од 17. марта о. г. почевши па већ овамо до мјесеца августа о. г. од куда је контролна власт увидила најбезобразнија нападања на мјестно свештенство, коме је поврх најгнуснije увреде личне и званичне још и мјесечна плаћа већ преко *четорт године* тако само за инат отета, што је на жалост контролној власти без сумње по вољи, јер ни помакла се није ради тога већ пасивно допушта да свјештеник служи и од глади скапава.

То је тек гровна анархија и вандализам! Нека рече тко шта хоће, али ни најпревијанија закерања немогу нам отети наше стварно увјерење и сведочење, да та ђаволства свој злонамерни дубљи план имаду, коме није *„цијел спасење народа у цркви и закон пут“*. — Цијела та хајка датира се нарочито од првога долазка г. епископа Теофана у Карловац, мислимо у другој половини мјесеца децембра 1874. и већ овамо до најновијега датума. Сва су друга нагађања излишна, јер факта говоре!

Било је, да што, жалостни моменат у историји ове обштине, гђе су манити смутљивци свакојаке покоре тјерали; али висећем нитковлуку не бијаше још равна. Допуштамо да је странчарлук заслепио незадовољнике, те употребише новога владику непосвећена још потанко у локалне махинације. Али смело и отворено побијамо ону лађику, која подхрањује те све жалостне догађаје у овој општини и даље у нашој епархији. Зар ту треба прозорљивога дара, па да се с мјеста осуди позната фраза „прото игноровао владику“ као пород глупости и безобразлука? Зар може још речи бити о дочеку г. владике?, кад се знаде да је изриком забранио био свако расипање! Зар је свој долазак службено пријавио? а зар није то обрекао формално? Зар је и дошао у цркву? Зар није одчамио цјели дан равну штацију далеко од нас? Зар је онај истину рекао, да је цела општина срела г. владику на карловачкој станици а „један парох није“? Зар није народ чекао до мрклога мрака у цркви, па разишао се напразно? Зар има православна црква правило и за скупе параде?!

Питамо: посумњали се тко тај од малконтената у „историји цркве српске“, гђе је прото Беговић икону начинио од ондашњега архимандрита г. Теофана Живковића? Посумња ли се тко тај онда, кад је познату тужбу против истога честнога архимандрита на сабору нашем год. 1870. главом прото помогао одбити?

Е! па видите Ваша Светост поред толики доказа ипак удари комисија из потаје, за којом стоји Његово Високопреосвештенство са познатим писмом својим од 6. јуна о. г. И ту нам даје се поражавајуће сведочанство, да позната интерпелација посланика костајничкога на летошњем сабору српском није измишљена, да је на име намера овамо *морално убити једнога свештеника и његову клику“!*

Но наша задаћа није овђе утјецати се пред закон и духовни суд, него само као фактуи толико донесосмо, да се види посао комисије, на коју се ми жалујемо и тужимо. И кад контролна власт тако овлаш узима наше основане притужбе, то нема сумње да је наш аутономни живот тако у сумњу доведен, да нас је страх од посљедица, јер ће српски народ по Лици и Банији љуто зажалити на то!!

Ваша Светост! Народу српском овамо највише је заиграло срце, кад је дочекао да га штити и заклања закон у обћини и цркви, јер су све светиње наше уставиле се на гола три прста, спала вјера света на нејач и колибицу, а за име народа свога ни чути се не сміедосмо. У нас је сва нада још у закон и самоуправу нашу, еда се уз божју помоћ тако опоравимо, па да будемо по земану лијепи и за гледање, као што смо лијепи за јуначко приповедање. И како нас неби љуто болело кад нас прекори **свој** — а знати би могао да ми дадосмо живот и имање за сјај и славу царевине и своје госпоштине, а на себе ни помишљати не бијаде када! Нама треба очинскога сјета и науке и лијепе љубави хришћанске, бога ми баш и овђе у Карловцу, јер је ово понајвише прикупљени овђе тако рећи јуче из опанка, те је преобукло се и оновчило нешто од оних гладних сирота, што но осиротише и осиромашише са великих ратова и крвавих погибија у јуначкој војсци Ђесарској. Па тако хоће богатлија да се издиже у магли запуштена срца и памети те задијева слаба и нејака за појас, да се славољубиво сам извелича пред туђином, и — од њега за то прима „јудине сребрнике“!..

Ма то је сав покретач нашега обезпокојавања а од тако дугог времена најмање ово пет мјесеци те се уплашисмо од комисије, да се не кани вршити код нас епархијална контрола по закону, већ по барометру политичних констелација, по личним наклоностима и богатим гостбама. — Бар нас искуство тако мори, да ми неможемо другога кључа наћи, да разријешимо себи ту страшну загонетку кунктаторске политике која заклања смутљивце у обћини, који општинско добро троше на политичне демонстрације, на личну омразу и пркос, пишући лаживе „изјаве“ по новинама а под звучним именом „обћине,“ што обћине ни видило није. И тко би још код те котерије и слутити могао на српско поштење и црквену свијест, кад се то тако ради и поступа, а уз то да је се помоћ из обћинске касе по личним и породичним наклоностима, обарају се задужбине као н. пр. Нехронов легат за годишње парастосе, што уз остало још много свједочи, да је црквена обћина обрађена на приватну конзорцију, те се сво општинарство мјери по новцу, а не по законитој равноправности и поштеној савјести. И тко ће да успје са прошњом својом год quasi „обћине“ тај мора најпре сасвим да се преда најробскије коме плутократи, мора улагивати се, шпионисати и опрљивати тко се не допада овоме или ономе набобу у обћини. А то је готово морално поништење, множење подлости и сваке неваљаности у обћини.

С тога и јесте велика мржња на српско име и православну вјеру, јер се држи да порушен карактер долази од имена и вјере, што богаташи неопажају, али сиротани немају другога заклона осим личне вредности и поштења, те је готово тешко доживити, да се могу разагнати предсуде, од којих страда овамо вјера и народност!!

Па зато и утјечемо се под моћно крило Ваше Светости, и молимо: да позовете нашу конзисторију плашчанску нека с мјеста наступи своју контролну дужност, које може бити само тако, да се притужбе поднешене утврде на лицу мјеста и кривци искључе из органа обћинских без свакога обзира, јер општина ова треба пре свега моралне окрепе на својим члановима и некористољубиве управе, са иметком цијелим. А данашњи управљачи кадри су и друго шта урадити, кад знамо да су из записника исјекли све њима неповољне закључке дају новце мимо закона на приватне мјенице, и само се онда прихвати закона, ако хоће кога да нагрде и истроше! На свештенике бацају све пакленe клевете и потворе, ту је њима рад свиренога увесељења повољна ђубраница, што и дјеца виде и опаче се, ма да закон и дјелокруг лепо упућује органе *„да помажу свештенику одржавати морал у општини.“* Па мјесто те дужне помоћи они обарају углед свештенику, јавно и тајно, као да је „поп“ њихов факин. Толика је та глупост и безобразлук, да се снебивају сами иноверци над тијем покору. Дивљи медведи су дошли у сличном случају пророку Јелисију, а овде неће законита власт да помогне. — С тога још један пут молимо и заклињемо Вашу Светост да заповједите конзисторији плашчанској нека се прими своје дужности и нека нас не меће у искушавање, да врховни надзор позвати морамо у помоћ, ако већ не можемо замишљати на крајња средства само одбране, јер немамо боже свети! турке над собом.

У Карловцу, 27. авг. 1875.

Ваше Светости највјерни синови духовни:

Сљеде подписи.

ДОПИСИ.

↑ **Са аустријско-босанске суве границе не далеко од Бијаћа** 5. септембра. Опростите ми господине уредниче, што вам се по мом обећању из ових крајева Српства до сада не јавих. Не могох, вјерујте, јер силни послови, у које сам као новајлија запао, не дадоше ми, ево све до сада да испуним ту моју највећу жељу: да се моме Србиству доље из ових крајева српских, из најрођеније и најближе посестримске земљице Босни и Херцеговини јавим.

А и сада незнам би ли гласа и писма од мене добили, да није већ и оде тако рећи свет на ратној нози; да ми око ушију не разлежу се већ убојни гласи: Хајд у Босну, хајд у Херцеговину — тамо се покажимо ко је српске мајке илијеко сисао — остављајте ви учени Срби пера и дивите, па пашите оружје и подижите заставе, и прикупљајте под њу мили, осиротјени али за жртву готови српски народ свој; остављајте ви занатлије чекиће, ноже, шила, игле и брадве ваше, па довикујте браћу своју српску из близа и из даљине, нека иду јадној браћи Бошњацима и Херцеговцима у помоћ; остављајте свештеници и свети оци красни, од народа свога приуготовљени завичај ваш, па крстом и светим еванђељем у руци идите, па бодрите изнурену у крви браћу вашу Бошњаке и Херцеговце, нека не малакшавају ухом, нека се држе јуначки, па макар сви на бојишту остали — само да спасу од некрста часни крст и слободу златну!!!

Таки се гласи оре већ свуда око мене, где на дуго и на далеко српске душе има. Али и није шала, ово су кордунаши, а кордунаш чека, али кад згоду дочека и уђе у акцију — у посао — онда боме држи се свијетли падишо на чврстоме пријестолу твоме — јер је поносни и јуначки кордунаш и мало с другчијим царевима дуга и љута боја, (а увјек богу миломе вала са добром срећом) био. Тако од прилике продивани ће вам сваки овамо наш човјек, кад би га запитали, шта он сад мисли о устанку херцеговачком и о рату с Турцима.

А јуначке српске пјесме, које у овоме народу још живе, које се и из уста мале дјеце сада особито чути могу — те јуначке српске пјесме, — а особито пјесма о Косову пољу, о „Милошу Обилићу“, „цару Лазару“ и „Страхињи бану“ потстичу србску душу на размишљање о судби својој, те по томе распаљују и уздижу овостране Србе, да ватају прилику, златну прилику, да могу као потомци оних поносних и јуначких праотаца покајати Косово — да могу без зазора тој кукавној дипломацији јевропској казати: да Срб још живи, да је јунак, те да ће ма какве му она мреже бацила, скочити у акцију, у бој, и изнијети пред Јевропу готово дело народнога ослобођења свога.

Тако мишлење и таки гласи српскога свијета амо не могоше ме на миру оставити, и ево ме да вам после тако дугога времена од растанка и последњега писма нашега одовуда јавим. —

И сад дакле на саму ствар.

Највише амо наш свијет у чудо баца, одкуда да Аустрија амо на ови крај тако својски подупире устанак у Босни и Херцеговини. Јер богме то је оће већ јавна тајна, да аустријске пушке из Вараждина и из неких тврђавица амо, пушке, које су некад ту државу 27 фор. коштале сада се продају за Босну и Херцеговину односно за усташе наше тамо по 8 фор. А тако исто и пра, олово и остала џебана. Чудо заиста од мудри политичара аустријских. Добровољцима нашима амо још није забрањен прелаз у Босну и шта више пружа се још свакоме прилика да пријеко пређи може. Добровољни прилози купе се и амо на све стране, бегунци одовуда примају се амо свесрдно — ма да је цијелу кордонску линију аустријанска војска досада већ посијела. Највеће даме у Загребу, и међу њима и наша једна висока и дична Српкиња купе и спремају по богатијем амо грађанскијем кућама све, што и колико се може и то прикупљено отправљају јаднијем сестрицама и браћи својој у Босну и у Херцеговину. Био сам путујући ту скоро горе по крајини нашој у друштву са више одличније лица амо, а међу њима више већих попова њихови, те изрично чух из уста њових, да је један бискуп католички из овијех крајева послао на сврху видања и опоравјања усташа двије стотине педесет хиљада форината. (Јели могуће, ми чусмо за тридесет ?У.) Живио боме!!.

Једино је што ми казаше амо, да вали још рајн само оружија и пушака па да видиш онда, како би се потресла Турска царевина, казиваше ми мој један добар друг и припознат човек у мјесту и у околици својој: како му се варекоше до њих 500 (пет стотина), наших људи амо, да ће их свих пет стотина затећи залаз сунца на овој, и рујна зорица на оној страни међу српском браћом, ако им само прикупи и изради ма откуда толико пра и олова, да сваки по три пута опалити може.

Али шта ћеш, кад је сиротиња на све стране, и помоћи им ту поред најбоље воље не мореш. — А срамни шерети у Србији — слушају жидове пештанске те лижу рахат са свилени канабета и наслоњача господске тањире и слушају горде и охоле заповјести, највећих душмана српских — безобразних жидова пештанских. — Срам их било пред свијетом — и нека не мисле, да ће им Србин дужан остати, ма пао а побједно. —

Где им је толико благо, којим се пред свијетом фале, где им је та народна држава, та народна војска, тај народни новац, то народно благо, оружје и бритка сабља Милошева и дуплица Карађорђева?! Ђе им је то, кад сад ћуте и мирно гледају, где се пролијева крв српска, и слушају небо продирући јаук и лелек сиротиње раје босанске и херцеговачке, која је листом на оружје скочила, да збаци са себе погани јарам турски!!! — Сад ти они ћуте и рахат по кукавној Србији господују кад је сав свијет тако рећи пробудила и потресла убојна труба херцеговачка и босанска! — Срам их било пред свијетом, и опет им кажемо таке ћемо поздраве одавде слати све дотле, докле и ону своју државну и војничку снагу не покрену на корист устанка у земљама турске царевине, где Срби живе. — И тако, увјерени будите, сав свијет тамошњи о тим јадним српским државницима мисли.

Али нека запамите, пријети им се још одовуда ти мудријаши београдски, да ако снијег, мећава и замете дичну босанску и ерцеговачку рају на бојноме пољу, а осиротјеле жене и дјечица њихова, поред српског чувства своје на далеко богатије и угледније браће поскапају од глади; да онда нека увјерени буду ни њима е вала добра бити неће! да се и њима ма и у сред зиме могу запалити свилене шваписке и француске плундре; јер то су заиста и заслужили, већ и за то, што до сада толико дуго на се чекати дадоше!!!

Ма вала је то брука пред свијетом, и то тако на даље допуштити се не може, јер ту је и стрпљење народно покипити кадро!!!

Оће је, кажем вам, највеће чудо, како то да Аустрија оће тако својски потпомаже, а тамо доље и у Србији, као што читамо и слушамо преко Будим Пеште затвара све путове устанку и ослобођењу српскоме. — Но нека она мудријаши како је год воља поднијети може, па чак нека истесава планове како ће Босну и Херцеговину за хрватску домену задобити: то Србина ни амо, а уздам се ни тамо доље, неће моћи забунити ни са свога пута кренути. Србин зна, и треба да зна за чим је и нашто своју скупоцјену крв пролијева; па ако Бог даде и срећа јуначка, да се једанпут од самих укућана босанских и херцеговачких та два најкраснија предјела испод турске сурове и дивљачке руке ослободе, онда ћемо знати и ми озбиљски и дипломатски проговорити.

А сад вала и Богу, могу одовуда још то као извјесно јавити, да наш дични Србин на цјелој линији суве границе и аустриског кордуна у оввјем горе крајевима, колико Велебит Пљешевица и Клек заваћају стоји већ као запета пушка, готов и приправан, да с оружијем у руци и цијелим животом и имањем својим појури пријеко, у Босну браћи својој у помоћ, кад му браћа одонуда за који данак још хабера даду, јер се већ Бихаћка босанска крајина страшно задимила, и надам се, ако Бог даде, да још ово писмо ни добити нећете а варница ће устанка, као што ми рекоше, баш у пашиној резиденцији, у Бихаћу, прснути и цјелу горњу босанску крајину и суву границу запалити.

И онда ћу вам се, ако ме здравље и срећа јуначка послужи, чешће, барем трипуга четири у недјељи са бојним вијестима одовуда које телеграфом које писмом, јављати, и мало другчије надам се, српску ствар на овај крај заступати, него конфузни и вами и мени добро познати карловачки дописник коме је сада усред плама и усхићења народнога овамо за усталу и мучењу изложењу браћу своју у турским пашалуцима и покрајинама, до тога, да се пред свјетом покаже, како је он велеучен и вичан црквеним канонима и параграфима; и који је вјеровати ми можете, коли коме познајете, свој оној пакаретној и ружној ствари, и почетак и свршетак.

Но на последку да не би тај дични дописник и Србин наш помислио, и себи и друге може бити варао да је он остао победилац и јунак у целој оној доста скандалозној и замршеној ствари, потрудићу се и ја, али кад томе вријеме буде, да сву ту ствар, колико је мени позната, од „аз“ до „ižице“ пред читалачки наш свијет изнесем, па нека чита и сам суди, које ту сву нагрду забагљио и које кога ћео да направи моралном ломачом!! —

А дописнику карловачком још могу то само на уво пришапнути, да владика Теофан колико сам ја извештен, није нашао, када је у Плашки стигао, ни „кола“, ни мира, а мира чини ми се неће наћи ни један, па ма их се још десет у овој дијецези промијенило, докле год дописниково срце скривене жеље мучиле буду.

Но и о томе свему други пут. —

НОВИ САД 11. септ. Из Раковца добисмо глас, да је ноћас више од полак села изгорело, остало је само 30 кућа на миру. Незна се одкуд се ватра излегла.

— У Срему у пуном је јеку берба. Песме и свирке и одвише. Незамерамо, добра је година, али ваљало би се у радости својој сетити и на жалост браће своје у Босни и Херцеговини те скупљати прилоге. Тамо је бар допуштено.

НОВИЈЕ.

— Један телеграм из Београда у „Покроку“ извињује скупштину да зато није за рат што Србија још није спремна. За сада вели се ограничи ће се нато, да у најобилатијој мери потпомаже устанак индиректно. Прећашњи ратни министри, Марковић и Протић, вели се, да су се најцрњим злочином огрешили о свој народ, јер су у грдној проневери у оружју. Чим се Србија наоружа, устаће. (Ово је већ сваку меру прешло. Увек песма кад треба што збиља радити. У.)

— Један телеграм из Крагујевца „Народним листима“ јавља: Србија иште од Порте, да она уклони табор свој код Ниша, иначе ће се велике силе уплести. Сваки дан прелазе чете Черкеза у српска села и пљачкају их. 9. о. м. прешле су нове добровољачке чете у Босну. По једном извешћу поменутога листа добио је кнез црногорски од Русије миг, да устанак тајом подпомаже, да се одржи преко зиме а на пролеће ће се руска политика одлучити.

— Из Главске штафетом у Дубровник и одатле телеграфски добио је „Тагблат“ 8. о. м. вест, да су конзули Васић, Лихтенберг, и Дурендо позвали Љубибратића у Пољску између Главског и Требиња на договор. Љубибратић по договору са осталим војводама одпоручио је, да конзули пошљу делегата, као парламентера, да им донесе предлоге конзулске. Конзули још нису одговорили.

— Из Београда јављају да су од 71 посланика, који гласаху за адресу 33 владина те тако од оних које је народ бирао гласаше 44 за рат а 38 против. У публици је велико незадовољство. Многи од оне 38 добиће гласове неповерења од бирача, али влада за овај мах тврдо стоји.

— Цар руски приспео је у Одесу.

— Барон Родић отишао је у Боку Которску.

— 3000 карлиста у Шпанији пребегло је на француску међу. Држи се да ће се тиме устанак свршити.

— У Самобору изабран је 9. о. м. Макавец по други пут.

9. о. м. беше прва седница делегације, на којима је за председника аустриске делегације изабран Шмерлинг, који је у беседи својој при отварању напоменуо и догађаје на истоку, говорећи, да је нужда натерала рају да се оружја лати и да се мора гледати, да се на истоку тако уреди, да се немогу данашњи догађаји понављати.

— Исток наваљује на одбор за Херцеговину, да све Србе у помоћ позове.

— Из Сиња телеграфишу „Обзору“ м. да су Ливањски Турци преко 20 хришћанских породица оковали у гвожђе без сваког узрока.

— Истоме листу телеграфишу из Крагујевца 8. о. м. да је на владу одправљен тајни меморандум у ком се понавља захтев рата.

ПОЗИВ.

у редовну главну скупштину.

„МАТИЦЕ СРПСКЕ.“

Позивају се сви чланови „Матице Српске“, да дођу на редовну годишњу главну скупштину, која ће бити 14. (26) септембра о. г. у 9 сахата пре подне.

Како ће један од најглавнијих послова овој скупштини бити, да већа о познатој наредби високог кр. уг. министарства просвете и црквених послова, да се **„Матица Српска“ на ново у Будим-Пешту премести**, а како би извршење те наредбе уједно било и измена друштвенога устава, на име чл. 24. по коме је седиште „Матице Српске“ У Новоме Саду, а за измену устава по чл. 36. изискује се, да $^2/_3$ свију чланова матичиних на то пристану: то се сви чланови умољавају да због велике важности овога предмета никако не пропусте доћи на ову скупштину.

Из седнице управнога одбора „Матице Српске“ у Новоме Саду 27 августа (8 септембра) 1875.

Председник „Матице Српске“

А. Хаџић с. р., секретар. **Стеван Брановачки** с. р.,

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

ШКОЛСКЕ ТИСКАРИЈЕ

ИЗРАЂЕНЕ ПО ПРОПИСУ ШКОЛСКИ НАРЕДАБА.

Главни школски записник; 48 табака. за 480 ученика, у платну тврдо повезан . . .	3 ф. 50 нов.
То исто у 96 табака, за 960 ученика, у платну тврдо повезан, ...	6 ф. — нов.
Исто у 192 таб. за 1920 ученика	10 ф. 50 нов.
Главни школски дневник табак	— ф. 5 нов.

А. Местни школски искази о стању школа:

I. Број домова, душа, деце, и т. д. 2 ком. на таб.	3 новч.
II. Школске куће, намештаји, учила и т. д.	3 „
III. Учитељи и катихете	3 „
IV. О школској деци	3 „
V. О радњи учитеља и других	3 „
Школско имање, приходи и расходи . .	3 „
Белешке при испиту, два ком. на табаку	3 „
Школска сведочба, два комада на табаку	4 „

Могу се добити уз поштанско поузеће (Nachnahme) у **Српској нар. задруж. штампарији** у Новоме Саду.

26 септембра изаће из штампе десета свеска

СРБАДИЈЕ

и одма ће се свима претплатницима разаслати.

Осим осталих слика донеће ова свеска лик Мићо Љубибратића и попа Богдана Зимонића, вођа херцеговачких, лик Стојана Бошковића, професора велике школе у Београду, и све слике са херцеговачког бојишта, рађене по скицама очевидаца.

Цена је листу на годину 6 фор. на по године 3 фор. 50 новч. Све свеске које су до сад изашле могу се још добити.

Сваки претплатник добија уз доплату од 1 фор. велику бојадисану слику „Устанак Таковски год 1875.“ (Ослобођење Србије од Турака под Милошем Обреновићем.) — Претплата се шаље на ову адресу: **Administration der „Srbadija“, Wien III. Ungargasse N. 2.**

РЕД ПЛОВИДБЕ.

путнички пароброда из Новога ада од 12 марта 1875 почемши.

У Земун и Београд: уторником и петком после 7 сахата јутру.

У Тител Земун, Београд и Оршаву: уторником и петком око поноћи.

У Пешту: понедеоником и петком у 6 сати ујутру — недељом, средом, четвртком и суботом после $^1/_2$ 11 сати пре подне.

Путне биљеге издаваће се на један сат пре доласка дотично одласка лађе; а пртљаг прима се само до најпосле по сата пре означеног доласка лађе, а за путовање у Оршаву и за Оршану и из Оршаве могу се биљеге и од 5 до 7 сати по подне добити.

Долазак лађе у Нови Сад:

Из Пеште: уторником, четвртком, петком и недељом у 7 сати у јутру, а уторником и петком око поноћи.

Из Земуна: средом и суботом у $^1/_2$11 сати пре подне.

Из Оршаве: понедељником и петком око 1 сата ујутру.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На једну штипендију од 350 ф. а. вр из закладе пок. владике Мушицког, која је по закључку Вис. српског народ. сабора одређена за приправнике учитељске из горњо-карловачке дијецезе мушке и женске, а уче на карловачкој препарандији.

Дотле док се препарандија овђе не отвори могу приправници овом стипендиом учити на Пакрачкој или Сомборској српској препарандији.

Молбеници ваља привити: 1. крштено писмо; 2. сведочанство о сиромаштву; 3. школско сведочанство о свршеним школама које се захтевају по школској уредби да ученик може у један од горечених завода примљен бити; 4 сведочанство о моралном владању од свештеника; 5. сведочанство лечничко о здрављу.

Рок стечају траје до 30. септембра о. г. Из одборске седнице српске црквене обћине.

У Карловцима 3. септембра 1875 држане.

СРПСКА ЦРКВЕНА ГОРЊО-КАРЛОВАЧКА ОБЋИНА

УПИСИВАЊЕ.

На мојој од в. кр. угар, владе одобреној трговачкој школи примам посво дневно од 9—11 и од 3—5. сахати. Настава на српском, мађарском и немачком језику почиње 3. октобра. Недељна и вечерња предавања одпочеће тек 1. новембра.

Ј. Моган

2—3 учитељ трговине.

ОБЈАВА.

Велика гостионица у Сентомашу издаје се на две године под закуп из слободне руке, или добром гостионичару под рачун. Условија, под коим ће се иста гостионица издати, могу се дознати код Севкића и Манојловића у Сентомашу. 2—3.

Бр. 76 = 2099.

ОГЛАС.

У смислу закључка варошког представништва бр. 76 — 2099 о. г. обзнањује се од стране градског поглаварства, да ће се цигли варошки регал — изузимајући вар. акциз за точење пића — путем јавне дражбе под закуп на три године издати т. ј. од 1. јануара 1876 год. до последњег децембра 1878 год. Јавна дражба држаће се у магистратској дворани 18. октобра по рим. у 9 сати пре подне.

Као варошки регал издаје се под закуп:

а) приход од калдрме и мостарине,

б) „ „ кланице за марву и живину,

в) „ „ увозарине страног пића, трговачког брашна и петролеума, и од потрошарине домаћег вина, ракије и пива. што се у местним јавним локалима точи.

Закупник може бити сваки држављанин безприкорног владања ако је самовластан и ако у смислу постојећих закона уговарати може.

Вадијум је 10% од последње закупнине са 1900 фор. а. вр. у готовом новцу или у државним обвезницама по дневном течају.

На писмене понуде узеће се обзир, ако одговарају прописаним условима и ако се запечаћено са нужним вадиумом на градски магистрат пре устмене дражбе пошаљу.

После обављене дражбе враћа се вадиум онима, који закупници нису постали.

Закупник има положени вадиум да допуни до половине закупнине као кауцију, иста се може и хипотекарно осигурати.

Остали услови могу се до одређеног дана у писарни ововарошке управе сазнати.

У Земуну 14. септембра 1875.

Од арадског представништва

С. Л. ЈОВАНОВИЋ, градоначелник 1—3 Н. ПАВЛОВИЋ велики бележник.

ОГЛАС.

У смислу решења градског преставништва, обзнањује овим градско поглаварство у Земуну, да ће се ради закупа овдашњег варошког акциза за пиће на три године, т. ј. од 1-ог јануара 1876 год. — до краја 1878. године 18. октобра о. г. у 9. сахата пре подне у магистратској дворани јавна дражба држати.

Закупник може бити сваки држављанин безприкорног владања, акоје самовластан, и ако у смислу постојећих закона уговарати може.

Вадиум је 10 % од последње закупнине за 420 ф. а, в. у готовом новцу или у државним обвезницама по дневном течају.

На писмене понуде узеће се обзир, ако одговарају законом прописаним условима, и ако се запечаћено са приложеним нужним вадиумом на овдашње градско поглаварство пре устмене дражбе пошљу.

После обављене лицитације враћ се вадиум онима натраг који нису постали закупници.

Закупник има да допуни положени вадиум до половине годишње закупнине као кауцију иста се може и хипотекарно осигурати.

Остали услови могу се до горе означеног дана у писарни ововарошке управе сазнати.

У Земуну, 14, септембра 1875.

Од градског поглаварства.

С Л. ЈОВАНОВИЋ градоначелник 2—3. Н. ПАВЛОВИЋ велики бележник.

СТЕЧАЈ.

У штипендијској закладе баронице Еуфимије Јовића упражњена су два питомачка места, која ће се на годину дана, — а по околностима и на дуже време — попунити. Једно место скопчано је са 200 ф., а друго са 150 фор. подпоре.

Питомци, који желе ову штипендију добити, имају уз молбеницу своју оне исправе поднети:

1. Крштено писмо, за доказ да су православне вере;
2. Сведочбу сиромаштва: и
3. Сведочбу посљедњег школског течаја.

Првенство имају Старо-бечејци, а рок је пријаве Крстовдан (14. септ:) т. г.

Из одборне седнице српске православно-црквене општине, 4. септембра 1875. год. у Ст. Бечеју држане.

СТЕВАН ЖЕКИЋ неровођа 2—2 АЛЕКСАНДЕР ПОПОВИЋ под председник,

ОБЈАВА.

Моју кућу у дунавској улици бр. 1865, која је од тврдог материја на један спрат назидане, продајем под повољним условима из слободне руке. Ко жели исту кућу купити, нека се обрати писмено или усмено на подписанога.

2—2 **Сима Николић.**

ОБЈАВА.

Од стране новосадског судбеног стола овим се у смислу §. 15. зак. XXXV. год. 1874 до јавног знања ставља, да је краљ.

ЈАВНИ БЕЛЕЖНИК

ЈОВАН МАТИЋ

почињући од 1-ог септембра т. г. у Новом Саду у кући Ферабаха пре грофа Сечења у главној улици бр. 47 отворио писарну и јавну бележничку радњу осим мађарског државног језика на основу особеног овлашћења и на српском и немачком језику обавља.

Из седнице к. судбеног стола у Новом Саду 6. септ. 1875.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

Идућом школском годином отвара се овде и други разред српске више девојачке школе и по томе одпочиње се за оба разреда 17. (29.) септембра о. г. уписивање ученица за ову школу и трајаће до 21. септембра (3. октобра;) а од 22. септембра (4. октобра) одпочињу редовна предавања.

По §. 3. нове школске уредбе за више девојачке школе могу се примити у I. разред ове школе само оне ученице, које су навршиле 10. годину живота свога, и крај тога, које су, било јавно, било приватно основну школу најмање 4 године дана добрим успехом походиле и относно свршиле, чега ради ће свака овака ученица дужна бити собом донети крштено писмо и школску сведоџбу.

Ученице, које су основну школу приватно училе подлеже пријемном испиту.

Уписивање ће бити у дворани српске основне школе за сваки горњи дан пре подне од 9—12, а по подне од 2—4. часа.

У Новоме Саду 8 (20) септембра 1875.

УПРАВА

3—3 срп. више девојач. школе.

Бр. 3420 ex 1875. — гр.

ОГЛАС.

Од ц. кр. котарског суда у Карловци обзнањује се да је војник ђорђе Марушка ц. кр. 32. стрељачког батаљона концем марта или почетком априла месеца 1870 године на шеталишту у Новом Саду нашао златан сат (ancre) означен са бројем 27254.

Властник тога сата позива се да се ради исказивања свога права властништва на упитни сат у року од године дана од дана увршћења овог огласа код овога суда пријави јер ће се у противном случају врху тога сата по закону поступати.

У Карловци 15. јула 1875. МАНОЈЛОВИЋ

1—2 ц. кр. котарски судац.

ГАЛАНТЕРИЈСКОГ, НИРНБЕРШКОГ, МОДНОГ И БЕЛОГ ЕСПАПА ТРГОВИНА

ЈОВАНА ЋУРЧИЋА,

КОД „ЗЛАТНОГ ГРОЗДА“ У НОВОМ САДУ

потребује једног практиканта и шегрта из добре куће. 1—3

БРАЋА КЕНИГШТЕТЛЕР

У НОВОМ САДУ

НА ЖИТНОЈ ПИЈАЦИ У СОПСТВЕНОЈ КУЋИ БР. 1761.

код „црног **буренцета“**

препоручују своје добро снабдјевено стовариште сваке врсте пића и **винског сирћета есенцију**, која је на бечкој светској изложби 1873. пашкој индустријалној мзложби 1874. Апатинској 1874, и новосадској занатлијској 1875, особито одликована. Они производе винског сирћета петостручну есенцију. Куповање те робе због велике уштеде подвозајако се наплаћује. На захтевање шаљу се ценовници бесплатно.

Ко жели да купи хаљина по чудо јефтину цену,

и кожне робе С. Краусмана.

П. Н.

Понизно јављам поштованој муштерији, да се

ЗА ЈЕСЕЊУ И ЗИМЊУ СЕЗОНУ

на мом стоваришту налазе већ најлепше помодне

ХАЉИНЕ ЗА ГОСПОДУ ОДРАСЛЕ И ДЕЦУ

тако исто и све могуће врсти бунди за мушке и женске, огртача од штофа и сомота, даље сам слободан приметити да сам у стању сав мој еспап по нечувено јефтину цену продавати, пошто ми је за руком пошло те сам врло велику количину неучињена еспапа по врло умерену цену купио.

Молим поштоване муштерије да посете моју велику радњу, те ће се уверити о томе, што сам сада овде рекао, и држим да смем с пуним правом тврдити, да ће свако задовољан одавде отићи.

Нови Сад 20. септ. 1875. С поштовањем

С. КРАУСМАН

БУДИМ-ПЕШТА радијал-улица број 57.

НОВИ САД главна улица Лацковићева кућа, преко пута гвозденог човека.

2—

може их добити само у I. будапештанском

стоваришту мушких и женских хаљина

Властник и одговорни уредник др. Свет. Милетић. Издавалац „Задруга за срп. народ. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија.